

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiumtumu:
 Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
 Prusose 3 Mk.,
 Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apparsinimai V a r p e,
 ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja
 60 fen. arba 30 kap.

Op 86

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Nuo Redakcijos.

„Varpas“ šymet išeis kas mėnuo, bet ne po 2—2½ arkušo, kaip pernai, tik po 1½ arkušo. Pritrukus medegai arba pinigams išeis 2 Nr. sykiu. Prekė ta pati.

Apšvietimo reikalai.

Nauji metai užtiko mus po senovei tebevargant. Nė naujas XX amžius neatnešė mūsų tautai pagedaujamų atmainų. Mes skurstame po senovei ir velkame sunkų politiską jungą. Tas politiskas jungas drauge su uždraudimu lietuviškos spaudos yra mums teip įkirus, teip skaudus ir teip neteisingas, kad jis turėtų, rodos, atsiliepti sąmonėje kiekvieno lietuviu, turėtų pabudinti ir sukelti visus žmogiškus prakilnius jausmus ir po-draugei troškimą kovoti priešais prispaudimą lietuvių, jų nelaisvę ir paniekinimą. Politiskas prispaudimas lietuvių ir visos mus nelaimės, rodos, turėtų suvėsti mus į vienybę, sujungti į vieną stiprią tautiską organizaciją. Bet, ant nelaimės, teip tik mums rodos, o iš teisybės yra suvis kitaip. Politiską jungą ir Lietuvos vargus jaučia tik labai maža dalis tautiečių ir tik ta maža jų dalis su pasišventimu kovoja prieš valdžią už žmonių tiesas. Tai yra neužginamas faktas. Kokios-gi yra priežastys to liudno fakto? Čion pasirūpšime mes nurodyti ant tų priežasčių, kurios, kaip mums rodos, reiktų pirmiausiai prašalinti. Kadangi visi lietuviškos darbai surišti yra su rupeščiu apie praplatinimą apšvietimo Lietuvoje, išaiškinimo žmonėms tikro jų padėjimo ir priežasčių jų vargų, per tai išpuola mums atkreipti savo atidą ant apšvietimo sąlygų Lietuvoje.

Išdidimui lietuviškų laikraščių ir knygų, kaip kiekviens žinos yra reikalingi raštai ir pinigai. Be raštų pinigai neturi vertybės, o be pinigų — raštai. Normališkose sąlygose išleidimas laikraščių ir knygų tankiai ne tik užsimoka, bet ir duoda pelną, teip kad tankiai galima yra atlyginti mažiau-daugiau už raštiską trusą, prie tokių sąlygų galima yra speciališkai pasišvęsti literatiškam darbui. Pas mus-gi dėlei uždraudimo spaudos išleidimas laikraščių yra surištas

su didelėmis kliutimis ir netik ką neužsimoka kaštas išleidimo laikraščių, bet da reikalauja nuo tautiečių didelių aukų pinigais ir raštais. Ir tokiu budu išleidimas laikraščių ir knygų tampa neprivačisku bet visuomenės reikalu ir yra surištas su tuloms priderystėms laikraščių administracijos kas link visuomenės. Tomis priderystėmis yra sąžiniškas vedimas atskaitos kas link suvartojimo aukautų pinigų ir raštų, susipratimas su rašytojais ir skaitytojais, atlikimas jų išpildomų prašymų etc. Jeigu redakcija ir administracija neatlieka šitų priderysčių, tai negal nė sektis išleidimas laikraščių. Kaip pildė redakcija visus reikalus ikišiol mes nekalbėsime, tik užtėmysime, kad atskaitos „Varpo ir Uk-o“ yra toli nepilnos, o atskaitos už 1893 iki 1895 metus yra suvis netikusios. Administracija laiko už reikalingą daiktą tik pakvi-tuot priėmimą aukautų pinigų, o apie jų išleidimą neduoda nė kokios atskaitos. Apie išleidimus 1893 m. nēr nieko pasakyta (bent „Varpe“ 1894 m.). 1894 m. paminėta tik, už kiek parduota knygų (100,90 Mk.) ir kiek išleista ant siuntinėjimo (111,55 Mk.) 1895 m. paduota įėmimo atskaita tik už Ipusę metų, bet neminėta, kiek ir už ką įėjo, kiek ir ant ko išleista, tik neužmiršta paminēt portą (100,45 Mk.) Apie tai kiek kaštavo išleidimas laikraščių ir priedų prie „Uk-o“ (1893 iki 1896) ne pasakyta nė žodžio. Kiek buvo prenumeratorių ir kiek surinkta nuo jų pinigų sunku žinoti, o tuom tarpu iš „Varpo“ 1896 m. Nr. 3 matyt, kad prenumeratoros susirinkdavo tiek, kad negalima buvo jos ignoruot. Minėtame Nr. „Varpo“ ant pusl. 44 redakcija duoda tokią žinią: „prenumeratoro už „Varpą“ ir „Uk.“ įėjo iki šiandien 551 Mk.“ Nuo kokio tai butų laiko, ar nuo pradžios 1896 m. ar nuo pradžios išėjimo „Varpo“, sunku išpėti, bet jeigu minėta suma butų prisiųsta skaitytojų laike 3 mėn., tai aišku, kad skaitytojų buvo ne visai mažai ir prieš tai; kad redakcija nelaike už savo priderystę išduoti pri-gulinčią atskaitą visuomenei, tai galima numanyt iš trumpo paminėjimo tame pat Nr. 3 „Varpo“ (p. 44), kur pasakyta: „už 3 Nr. „Varpo“ ir 5 Nr. „Uk-o“ užmokėta 382 Mk.“ Ir tai paminėta tik „dėl žinios,“ ot-teip sau,

užėjus fantazijai. Be to reikia užtėmyti, kad žinios apie pinigus yra išmėtytos po visus kampus laikraščio, be jokios tvarkos, be jokio rupestingumo ir, norėdamas suprasti apie anų metų ekonomiską buvį, nieko negali supaisyti. Toks nesąžiniškas vedimas visuomenės reikalų negalėjo išeiti ant gero. Pabaigoj 1896 m. „Varpo“ red. išranda už reikalingą daiktą sumažyt savo išdavimus ir sutaria išleisti „Varpą“ tik 6 syk per metus. „Varpo“ red. aiškiai pasako, kad tokia atmaina įvyksta tik dėlei stokos pinigų. Ar aukos didinasi ar mažinasi sunku suprasti, bet skaitlius aukantųjų matomai mažinasi: 1894 buvo netoli 40 aukantųjų, 1895 — tik 20, o 1896 gal ne tiek ne buvo.*) 1894 m. ankauta 823 rub., 1895 — 401 rub., 1896 — tik 328 rub. Jeigu nebutų buvę jėmimo iš lietuviškų raštų, tai būtų redakcija senei susibankratavojus. Tokiu budu negalima buvo mesti kaltės ant visuomenės, bet ant budo „Uk-o ir Varpo“ administracijos. Reikia tik stebėtis, kaip da visuomenė galėjo tikėti šeimninkams akiveizdoj stokos gerų atskaitų. Ir tik retkarčiais davėsi girdėti balsai neišsitikėjimo ir abėjojimo kas link budo suvartojimo finansų.

Nuo 1896 m. išduodamos yra geresnės atskaitos, ir aukų įplaukia i yždą daugiau: 1897 m. — 524 rub. (aukautojų 15), 1898 m. — 484 rub. (19), o 1899 m. — 536 rub. (12). Ant dangumo prisunčiamų aukų turi įtekmę kaip-gi ir kitos aplinkybės, bet išdavimas teisingų atskaitų mums rodos tas yra viena iš svarbjausių sąlygų įgvjimo išsitikėjimo visuomenės ir regulariško plaukimo aukų i redakcijos yždą.

Kas link organizacijos raštiskų spēkų, tai teip-gi negalima pasigirti; netik pirma, bet ir dabar lieka daug atlikti, o pirmų-pirmiausiai reikia laikyti apmokamą redaktorių, kuris jeigu ir negalėtų vesti reikalų ant vietos, tai bent galėtų pašvesti savo laiką rupeščiams apie prigulintį laikraščių vedimą, apie susinešimą su skaitytojais ir tt. Ak redakcija neva yra, gyvuoja, bet kaip ji gyvuoja, kokiose ji yra sąlygose visuomenė nežino, o gal ir negalėtų žinot. Iš atskaitų vis-gi ne matyt, kad kiek nors pinigų eitų jeigu ne ant užlaikymo, tai nors ant sušelpimo redaktoriaus, kuris ak negali maitintis vienu dvasišku penu ir teip sustiprinti savo dvase, kad nė kunas ne reikalautu valgio. Pasišventimas yra reikalingas, bet yra vis-gi pasišventimo rubežiai, ir reikia neužmiršti apie tuos

rubežius, nės šiaip visuomenės darbas neis gerai ir mes per tai negalėsime sutvirtinti ekonomiską laikraščių buvį, bet da jį susilpninsime ir apskritai negalėsime vesti prigulinti visų apšvietimo reikalų. Tiesa, pirmuose metuose redaktoriams buvo mokamos algos, bet apie tai nebuvo išduota atskaitų. Gal ir dabar mokasi alga redaktoriui, bet mes negalime suprasti slėpimo to dalyko. Toks apsėjimas, mums rodos, negali būti išteisintas jokiais svarbiais motyvais, o ypatingai negali būti išteisintas motyvais politiškais, nės maskolių valdžia gal mislyt, kad redakcija laikraščių ir visos redakcijos komitetas yra Didžiojoj Lietuvoj. Be to redakcijai turi būti pavesta organizacija raštiskų spēkų, padalinimas darbų ir rupestis apie regularišką tų darbų išpildymą. Teip-gi turi būti organizuotas išleidimas knygų, turi būti sistematiškai vedamas skyrius „peržvalga raštų“, apgarsinimas išėjusių knygų, arba spaudai prirėngtų ir rengiamų. Be organizacijos, be padalinimo darbo, sutinkančio su talentu kiekvieno rašytojau, be apšiemimo rašytojų vesti regulariškai savo aprinktus skyrius negali nė laikraščiai tarpti, nė sektis išleidimas knygų. Iš to matyt, kad aprie atsakančio redaktoriaus mums reikalinga yra turēt da bent 2 ištikimus žmones: kasierių ir knyginkiną. Be to butinai reikalinga yra turėti savo redaktorių ir prie tam redaktorių apmokama teip, kad jis nereikalantų jieskoti uždario nuošaliai ir galėtų specialiskai pasišvesti redakcijos reikalams. Tas sąlygas butinai reikia išpildyti, jeigu norime mes sutvirtinti išleidimą laikraščių.

Dabar nors trumpai pakalbėsime apie sąlygas platinimo apšvietimo Lietuvoje. Turime išsyk užtėmyti, kad apie šitą dalyką ikišiol mus laikraštinkystėper mažai rupinosi. Platinimas apšvietimo turi apskritai didelį svarbumą, o ypatingai Lietuvoje, kur kiekvienas veik žingsnis lietuvišties' platintoj yra surištas su dideliu pavojum ir pasišventimu. Kaip sunkiai platinasi Lietuvoje apšvietimas, tai matyt iš to, kad pereituose metuose „Varpas“ turėjo tik 112 prenumeratorių, o „Ukininkas“ — 182, o knygucių parduota tik už 156,04 Mk.

Norėdams išaiškinti tokį dalyką stovį mes vėl noroms-nenoroms turime nuversti daug kaltės ant organizacijos išleidimo mus raštų Prusose. Praplatinimas apšvietimo daug priguli nuo budo vedimo redakcijos reikalų. Reikia, kad redakcija būtų ne tik šaltiniu šviesos, bet ir tokiu šaltiniu, apie kurį kiti žinotų ir prie kurio lengva būtų prieit. Pas mus ne tik ką nėra gerų katalogų knygų, bet nėra nė apgarsinimų laikraščiuose apie naujai išėjusius raštus, apie jų prekes, apie jų vertybę. Be

*) Pakvitota tik nuo 16 ankautojų, pinigus kitų aukautojų žadėta pakvituot vėliaus, bet prizadėjimo neįspildyta.

to įgyjimas raštų yra apsinkintas ne tik dėlei uždraudimo spaudos, bet ir dėlei stokos geros tvarkos redakcijoj, kuri daugelio raštų ne turi po ranka arba dėl kitų priežasčių negali greit išpildyti noro trokštančių apsišviesti. O tuom tarpu reikalinga, kad redakcija ne tik galėtų išpildyti norus trokštančių, da palengvintų pristatymą raštų. Jeigu-gi redakcija neatspėtu, arba ne galėtų atlikti minėta reikalą, tai reikalas galėtų but pavestas kitai ypatai ir ant tokių sąlygų, kad ta ypata galētu turėti naudą iš praplatinimo raštų.

Dabar pasižiūrėkime, prie kokių sąlygų platinasi apšvietimas ir lietuviystė pačioje Lietuvoje. Raštų platinimojais tankiausiai yra knygų pirkliai, kurie gabena raštus per rubežių drauge su kitokia kontrabanda, platina tuos raštus ir iš to pelno sau duoną. Teisybė, atsiranda ir draugystės, kurios užsiima platinimu raštų, bet tų draugysčių yra labai mažai, tos draugystės yra išsiskirščiusios ir viena su kita ne turi susinesimo ir ant galo organizacija tų draugysčių yra labai silpna ir per tai D-stės ne tarpsta. Taigi vyriausiais lietuviystės platinimojais yra ne D-stės, bet knygnešiai ir atskiros ypatos. O tuom tarpu platinimas laikraščių ir knygų yra surištąs su tokiomis kliutimis, su tokiomis painiomis ir teip dideliu pavojumu, kad butinai reikalingas yr tvirtas ryšys tarpe lietuviystės mylėtuju, reikalingas yra padalinimas darbo tarp sąnarių, iš kurių viens rupinasi apie laikraščių ir knygų pristatymą iš Prusų, kiti — apie pristatymą raštų draugystės sąnariams, trecias apie surinkimą pinigų ant D-stės reikalų per lioterijas, vakaruskas, parodas ir tt. Draugysčių sąnariai turėtų sueti tarp savęs į pažintį, jeigu ne visi, tai bent draugysčių vadovai. Parubežėje gyvenantieji tėvynės mylėtojai galėtų užsiimti vien tik gabenimu lietuviškų raštų, įtaisymu Prusų pusėje užeinamuose vietose knygų pardaviniųjų, arba bent tokių vietų, kur galima butų laikyti lietuviškų raštų krautuve, iš kurios reikale greit galima butų pasiimt kas reikalinga. Ypatingai reikalingos yra tokios krautuvs ten, kur sunku yra gauti lietuviškus raštus. D-stės galėtų turėti iš to ir pelną, kuris eitų ant sutvirtinimo kasos, ant gabenimo knygų, žygių, papirkimo „vienųjų“ valdžios tarnų ir tt. Kaip geriaus galima butų tokioms draugystėms išigyventi, sunku čion išpasakoti, nės kiekvienas Lietuvos kampas turi savo ypatybę ir savotišką dirvą. Pažinti tą dirvą, pažinti žmones, jų buvį, jų pažiuras — tai yra viena iš svarbių sąlygų pasisekimo. Kadangi pažinimas tos dirvos ir apskritai platinimas apšvietimo yra darbas sunkus ir reikalaujantis rustaus apsvartymo daugelio painių klausymų organiza-

cijos ir budo platinimo raštų, tai aišku, kad minėtoms draugystėms reikalingos yra spēkos inteligentiškos, jeigu ne pačioje draugystėje, tai bent kaimynystėje, iš kur galėtų gauti patarmę ir pašalpą. Taigi pasisekimas draugysčių yra surištąs su prigulėjimu prie tų draugysčių inteligencijos, žinoma ištikimos.

Be to, už svarbią sąlyga prasiplatinimo apšvietimo reikia laikyti apsigyvenimą inteligencijos Lietuvoje ir susibičiuliavimą tos inteligencijos su žmonėmis. Ne tiek svarbu yra, kad inteligentas gyventų tarpe žmonių ir ne niekintų jų kalbos, bet reikia, kad inteligentas suetių į artymą su žmonėmis pažinti, nuo jų nesitolintų, „nesipuikavotų,“ išklaustų jų nusiskundimų, įgytų jų išsitikėjimą ir butu jų patarėju. Gyvas žodis turi dideli svarbumą žmonių suėjimuose ir gali atnešti didelį naudą dalyke praplatinimo apšvietimo. Prie mus politiškių sąlygų reikia mums daugiau naudotis iš gyvo žodžio, nės ta propaganda nēr teip persekiojama kaip propaganda lietuviškų knygų.

Tai-gi svarbu, kad Lietuvoje butu lietuviškos inteligencijos ir kad lietuviai pabaigę mokslus apsigyventų tėvynėje. Bėgimas lietuviškos inteligencijos į Maskoliją ne mažai silpnina mus tėvynę, atimdamas nuo mus tas spēkas, kurios yra įgytos už Lietuvos pinigus, per Lietuvos vargus ir rupeščius . . . Dėlto ne dyvai, kad visuomenė jau senei apsydyto tokį inteligentų apsiėjimą ir nesykį yra išreikus savo paniekinimą kaslink tų duonos jieškotojų. Bet ir čion reiktų gilesnio apsvartymo kaslink priežasčių apleidimo mus krašto. Ak apleidimas mus krašto ir jieškojimas duonos svetur yra tai ne vienų inteligentų išmislas, ne jų vienų fantazija. Sąlygos ekonomiško gyvenimo Lietuvoje išveja iš mus krašto daug žmonių, ir nereiktų užmiršti apie tas sąlygas, kalbant apie inteligenciją; žemas kulturiškas žmonių pakilimas ir surištąs su tuom jų skurdas ir nuvargimas, stoka vietų, kurios galėtų gvarantuoti inteligentams užlaikymą Lietuvoje, žmonių nesusipratimas kas link reikalingumo mus inteligencijos Lietuvoje ir tt. Tai vis sąlygos trukdančios apsigyvenimą inteligencijos mus kašte. Be to reikia atminti, kad dėlei politiškių sąlygų sunkiai platinasi mus laikraščiai ir inteligencija negali įgyti tikrą susipratimą kas link mus padėjimo ir viso dalykų stovio, o apleidę tėvynę ir apleisti savo draugu suvis prapuola dėl tėvynės, negauna laikraščių, neduoda aukų ir kartunta žerėjusi tėvynės meilė užgesta. Bet ta meilė tėvynės nėra užgesus amžinai ir ją galima butų atgaivinti per draugišką apsiėjimą su jais, per susirašymą tarp savęs, aprašymą mus vargų, prisiuntimą laikraščių, žodžiu sakant

per prilaikymą ryšio tarp jų ir tėvynės. Jeigu toks apsiėjimas ir ne yra vieninteliu vaistu nuo to nenormališko apsiereikimo, tai bent yra jis vienu iš tikrųjų vaistų.

Tokios tai yra svarbesnės priešastys silpnumo mūsų tautiško judėjimo ir tautiško susipratimo. Apskelbimas tų dalykų gal kam pasirodys keistu ir nepraktišku prie politiško mus padėjimo, bet mums rodos nepraktiška yra slėpti tikrąjį dalykų stovį ir duoti mus skaitytojams bereikalingai rugoti ant redakcijos, arba svajoti apie lietuvių pasiekimą, karžygiškus jos darbus, ir nesirupinti apie prašalinimą pikto šio kiū ar tokiu būdu.

S. Z.

Arakso ašaros.

(Iš armėniškos kalbos)

„Arakse! vaikščioju nuliudęs
Ant tavo miegančių krantų,
Garsių dienų šaukiu paveikslą
Iš dugno amžių praeitų
Vienok neklauso drumstos bangos,
Tik, grauždamos savus krantus,
Putoja, užia, verkte verkia
Ir bėg į tolymus kraštus
Man pasakyk, smarkus Arakse,
Ko raudi graudžiai valandoms?
Dėlko nuliudęs ir nelinksmas
Tu net pavasario dienoms?
Ko ašaros byrėte byra
Per tavo skruostus iš akių,
Ir bangos veržiasi į jures
Greičiau iš mus laukų plačių?
Užmiršk tą savo nuliudimą,
Teip rustindams nedrumink savęs,
Nebėgk nuo mus: tau trumpas kelias,
Kaip trumpą laimę turim mes!
Tegul kaip kitkart rozės žydi
Sodeliuos tavo pakraščiais!
Tegul lakštingalos per naktį
Balsais tegieda skambančiais!
Ir pasilenkusios nuo kranto
Težiuri jievos į tave,
Ir sriovėje žali jų lapai
Tegul atvilgina save!
Tevaiščioja pakrantėms tavo,
Švilpynę pusdamas piemuo;
Kaitroj jo kaiminę tegirdo
Vėsus ir tyras tas vanduo!“
Araksas ėmė tuoj putoti
Jo bangos mėtėsi smarkiau;
Tarp tos audros baisios ošimo
Aš balsą griausmo išgirdau:
„Ko atėjai čionai, beproti,
Su savo norais nelemtais?
Kam budini dabar tu mane
Prispaustą teip sunkiais vargais?
Ar-gi našlė netekus vyro

Išėiginius rubus dėvės?
Ar-gi teippat, kaip laimės metą,
Linksma, rami vis but galės?
Ir kam dabar dabinti save?
Keno turiu ramint akis?
Matau vaikus nelaisvę kenčiant,
O priešų valdant šias šalis! . . .
Juog buvo laikas — aš tekėjau
Laisvais laukais žemelės tos;
Tyliai į jures tolymasias
Banga ridėjo už bangos.
Tada aš puikiai dabinausi,
Blizgėjo sriovės, kaip stiklai,
Jose kas rytamet žybėjo
Aušros puikieji spinduliai
Bet kas-gi pasidarė garbei
Krantų senųjų, didelių?
Nuo jų kur dingo puikus rumai?
Kur stiprios sienos mus pilių?
Vaikai manieji — jau nėra jų!
Bet kiek jų žemėj svetimoj
Kovoja su vargais, nelaime,
Kiek žusta jų toje kovoj!
Išvijo priešiai mano sunus,
Tėvynę spaudžia nelaisvė;
Ir į senovišką tą kraštą
Atpludo valkatų sriovė.
Ar tai aš jiems krantus papuošiu,
Žolėms dabįsi yvairioms?!
Ar jiems aš rodysiu gražybes,
Kad siektų rankoms suteptoms?!
Iki sunų mieliausių mano
Nepamatys vėl tie krantai,
Aš vien tik sopulius kentėsiu,
— Tvirti yr mano įzdai!“
Araksas užbaigė. Tik putos
Ant jo pakilo da augščiau.
Nuo nelaisvės į placią jurę
Jis ėmė bėgti da rusčiau.

Siaulėniškis.

Vakaras visų Šventųjų

Metinė Šventė. — Prašvito bažnytelė nuo simto žvakelių, viduryj' jos stovi morai iš trijų laipsnių; aukštai juodas grabas, aplenk-tas žvakį vainiku.

Bažnyčioj' girdėti verksmas

Čia bent išsiverkti valia kiekvienam, jug tai vakaras iš visų metų vienutinis, kuriame ašarų nieks neišjuoks ir jų priešaščių neklaus. Vakaras tas paaukautas maldai už mirusius, miegančius ten — nepatol bažnyčios — kapuose. Kas jų netur? Ot ir susirinko svieto labai daug: verkia maži vaikai tėvų savo, verkia pačios vyrų, motynos vaikų: visi nuliudę, nieks neturi linksmo veido.

Ir man nelinksmas, ir aš atėjau čia, jug ir nuo manęs išbėgo į aną svieta artymi širdžiai

mano, bet aš jų neverkiu. Ko-gi verkčiau? Jų anas gyvenimas geresnis: ten ramybė amžina ir užmiršimas.

Vienok verkiu, verkiu, kad su jumis, mirusieji susivienyti negaliu, verkiu — nės pakyrėjo man gyvenimo našta: gyventi reikia, o spēkų man trūksta. Tarp tiek žmonių jaučiuos viena, niekas nesupranta manęs, o sudija teip sunkiai.

Čia atėjau pasislėpti nuo to baisaus juoko, kurs teip šaldo suvargintą širdį mano.

Ot ir atrėmiau savo galvą į kryžių, išgany mo ženklą . . . ak, Dieve, delko kryžius tavo teip šaltas? . . .

Kami dienos laimingos, kuriuose ne išma niau artisto, kurs mėgino nelaimingai iškalti iš medžio idealiską Kristaus ypata . . . kur tos dienos, kada būtinodama Išganytojaus kijas neišmaniau medžio?!

Tuomet įėjusi į bažnyčią tikėjau kad Dievas tas, kur iš malonės dėl žmonijos panešė baisią kryžiaus kančią, . . . tikrai yra čionai . . .

Bet šiandien visokios gyvenimo sąlygos tikėjimą išblaškė, šiandien į užšalusią širdį įsisiaubė klausymas: „Ar tikrai čia Dievo namai?“

Kas atsakys man?

Ir kaip ant atsakymo išgirdau skatikų žvangėjimą! — skatikų mestų į blėkinę skrynute, patalpintą ant iškilmės laipsnių prie grabo!

Atsiliepė varpėlis, sakykloj' atsisotojo kunigas pamokslu sakyti.

Įspudis jo žodžių buvo didelis, verksmas pakilo visoj' bažnyčioj, verksmas, sumaišytas su atbalsiu . . . skatikų; valandomis teip stiprinos, kad ir kunigo balsą pereinavo.

Viltis gero „gešefto“ padarė kunigą dar iškalbesniu, skambėjimas skatikų perėmė jį entuzijazmu; dabar net krisdams iš sakyklos, istiesė rankas prie sujudinto svieto ir verksmingu didžiu balsu šaukė: „Artimieji jusų kenčia pekloj', čyščiuj', dega smalioj', baisesie kančiose laukia tos dienelės, to vakaro, laukia aukos jusų! . . . negailėkitės! duokit! duokit, kiek galite! Palengvinkit sopulius, palengvinkit kančias kenčiančių dušeliu! Kas yra tas skatikas? Tai svieto *marnastis*, dušelės verkia, trokšta, laukia aukos!“ . . .

Kunigas pavargęs atsiputė, prkaitą nuo savo riebaus veido nušluostė ir apsidairė po bažnyčią, kur girdėt buvo verksmas ir žvangėjimas pinigų.

Lempelės mirkčiojo; ar drebanti jų šviesa tokį įspudį darė, nežinau, bet rodės man, kad Kristaus ypata dreba ant kryžiaus savo, o ant veido jo matyt baisi kančia.

Tas Dievas malonės kentėjo, girdėdams, kaip tarnas jo jį bjaurojo: Dievas, kurs teip numylėjo žmonių pagal kunigo mokslą kan-

kina duszes teip pat, kaip kunigai kankino žmones per inkviziciją! Kad papirkti tą Dievą reikėjo sudėti skatikus į kišenių kunigo, kad jis turėtų iškur užlaikyti frauencimmer'ę savo, kortoms lošti ir girdyti brangių vynu visokius kraujagerius, gudų činovnikus, o kas atlieka nuvežti į banką! Už tatai mat Dievas išleisės dušes, kurias žudė? Jeigu teip, tai vėl tur prisigaudyti ką žudyti, kad ant ateinančių metų kunigai turėtų ką vaduoti ir pelnus traukti.

Kokia baisi prekystė! Iš Dievo malonės pasidirbo kunigai įrankį pinigų rinkimui!

Pajaučiau, kad Dievo nėra čia šį vakarą; čia ne bažnyčia, čia pardavikų namai, pajaučiau tai ir rengiaus išeiti.

Kas čia? — praeit negali, — bobinėjuj' stovi kubilai su javais: kviečiai ir žirniai anuose, kiti javai supilti ant grindų, — tai vis aukos.

Viena vargsė tikrai aukos laukia, tai tikra vargsė, — ar užtemyjote ją, broliai? . . .

Ta vargsė, tai Lietuva, tai Tėvynė mūsų, ji paminta po kojų, tikrai kenčia, bet skūstis pati netur spēkos, nės maskoliai slopina ją, jai kraują geria.

O broliai Lietuviai ar matote ją?

Aš ją matau, kaip tiesia rankas prie savo vaikų, teip liudna, teip suvarginta, led gyva; ar girdite, broliai mano, jos balsą?

Neviena širdis ant balso to sudrebėjo, ne vienas vaikas su meile prie motinos prisarti na nežiurint ant to, kad maskoliaus nahaika gal ant jo pečių nukristi; bet jų teip mažai, ką jie gal? Nebent apsverkti sykiu su ta motina nelaiminga, kuri tiek išgamų pagimdė . . .

Einu toliau, taku, ant kapų, ir čia daug svieto klaidžioja po kapus, kiti prie žemės prikritę verkia.

Tik vienas kapas lankytojų netur, — tai mažas atkalnelis pas vartus senkapių, tai kapas Skrockio, nužudyto maskolių 63 čiuose metuose. Liudna vieta a. a. vieno iš tos saujelės išrinktuju, kurie peranksti pabudo, kol kiti miegojo, įtikėjo į jaunas spēkas savo, spēkos tos jį apgavo, broliai nesuprato, o maskoliai kaipo maištininką pas Plerijono stovylą ant durtuvų iškėlė; ir numirė teip apaštalas luosybės, kovoj' už Tėvynę.

Kaip gyvas buvo nesuprastas ir vienas, teip ir dabar jis vienas; karklas apskleidė kapą ir vėjo judinamas užia ir šnabžda, tik paukštelis pavargęs čia pasilsis ir pertraukia ramybę.

Mėnuo apšvietė dabar kapą apaugusį mielynžiedžiu šilu, ant kiekvieno žiedelio blizgėjo rasos lašelis, o rasit šilas verkė? . . .

Atsiklaupiau ir pabučiavau žemę krauju nukentėjusio sulietą ir ilgą valandą klupoju, atsirėmusi į karklą . . . ir klaučiau . . .

Baltos miglos kilo aplinkui . . . pas kapą šalip manęs atsistojo balta ypata su kruvina žaizda krutinėj' . . .

„Ko verki?“ — tarė tyliai, — ko verki? ar gaila tau gyvasties mano jaunos? — nēr ko verkti, nēs žmogaus nepažinai, o dvasia nemiršta, maskoliaus negai išplėšė man viską, nēs atėmė viltį įrengimo siekio, prie kurio keliavau, ir geriau man čia ilsėtis, nekaip tenai su jumis raudoti . . .

Eikš, sesuo, antai žvaigždė aušros teka, laikas ir man ir tau grįžti katrami prie savo svieto, eiki, budinki miegančius, lai kilsta — jau laikas pabusti! Lai dvasia kariauja ne ginklu, lai eina su žinia, su šviesa; o kad jau visi pabus, suvienyti šventu jausmu meilės Tėvynės, atsiras spēka, prieš kurią nesutūrės priešius . . .

Eikš, sesuo! Žvaigždės balsta, aušra dienos arti, nors ir tamsybė dengia žemę, ir atminki . . .“

— Jau laikas pabusti! o broliai Lietuviai ar girdite? . . .

Miglos išklido, tik karklas užia po savam, tik šilas verkia kapą apkabinęs ir mėnuo žiuri iš dangaus į liudną žemę, paskendusią tamsybėj'.

P a.

Kas priešius.

Parašė Lazdynų Pelėda.

Mano pasakojimas paimtas yra iš liudnos praeities, kuri isvame baisume užsilaike žmonių atmintyje, iš laiko baudžiavos, kada žmonės perskirti buvo ant dviejų luomų: galingų ponų ir vergų.

Galingas luomas, ponai, gyveno dvaruose, o vergai baisyuose laužuose, kurių sienos sustrandijusios, sukritusios į žemę, ir kiauri stogai buvo vienutinė priedanga nuo rudens vėjų ir žiemos pusnių.

Ar jautė laužų gyventojai paniekinimą savo? Negali žinoti, nēs muzikai nepratę buvo reikšti savo jausmų, o rasit nežmoniškas pasielgimas „galingųjų atėmė jiems supratimo galę.

Kaimas, gyventojai ir viskas prigulėjo dvarui; ten muzikai dirbdavo visą amžį, o užmokestis buvo rykštės ir visokios kancios, kuriomis ponai savo tarnus žudydavo, o tankiai ir gyvastį atimdavo.

Ne visi teip baisyos ponai buvo: ana Pragariškių ponas, sako, tik du žmones nupliekęs ir mužutelį vaiką, ir tai ne visai gali buti kaltinams, nēs liepė pliekti, o tuo-tarpu suvažiavo svečiai, ir užmiršo sulaikyti bausmę.

— „Bus kitiems pamokslas“ — tarė — jug kaltas buvo.

Dienos laike pažvelgus į kaimą rodėsi, kad jis visas išmiręs, nieko vaikščiojant ne buvo matyti, tik už kaimo ant kelio maži vaikai pilstė smiltis, tik jų nekaltas balsas skambėjo aplinkui.

Prieš vakarą burelis vaikų arčiau traukė dvaro; pakelėje susisėdė, laukė motinų, tėvų, savo giminės, iš lažo pareinant, o kad juos išvydo, kiek juoko, džiaugsmo, kiek čiauskėjimo buvo!

Tuomet prasidedavo gyvenims vargdienių, valanda laimės ir užmiršimo, tuomet tie nuskurę žmonės glaudė ir malonėjo vaikelius savo, tokioj atilsiu valandoje ant motinos blakstienų sunki ašara užsikorė ir nurietėjo žemyn neregėta, o kartais kudikis, motinos ašarą ant savo veidelio pajutęs, klausė jos: ar valgyti nori, mama, kad verki?

Ir tuojaus klausymą savo užmirsdavo ir bėgdavo prie draugų.

Kartais vaikams pagrioveis bežolinėjant, netikėtai užeidavo ponas; tuomet vaikai ant valandos nutildavo, plėsdami mėlynas akis; o kad prisiartinimas pono baimę jų padidino, sklido į visas szalis kaip pabaidyti žvirbliai ir už karklyno sustoję su piršteliais rodydami tarydavo: ana, žiurėki, ponas, — pagaus! bėgkim!

Ir bėgo vaikai kol kojos nešė . . .

Tokį jausmą maitino muzikai nuo pat mažų dienų prie savo perdetinių.

Delko vaikai bijojo pono? jug nē neprasnėkino jų niekad. Kam-gi? jug ne širdžių mylinčių jam reikėjo, bet rankų, o tos dar mažos ir silpnos buvo.

Nuo nekurio laiko pasielgimas ponų su žmonėmis persimainė. Stebėjosi svietas, o ypač kad tai visur apsiireiskė: smarkiausi zudytojai liko minkštesni.

Kalbėjo gudragalviai, kad karalius laisvę muzikams dovanojo, kad baudžiavos nebus.

Vieną nedėdienį viską paaiškino bažnyčioje:

Kunigas po visam išskleidė baltą popierą ir skaityti ėmė. Žmonių akys ant skaitancio pakilo, lyg ništikint ar gerai žodžius jo suprantą.

— Baudžiavos nėra! baudžiavos nėra! — skambėjo visur.

Žodis tas bėgo per žmones, tarė jį seni, rankas sudėdami, tarė jaunuomenė, džiaugėsi visi.

Su šita žinia sveikinosi kaimynai ir motinos vaikus migdė. Kaip avys išleistos pavasarį iš kutės, pačios nežino kur pulti, teip dabar žmonės, nežinodami kaip laisvę sunaudoti, bėgti ėmė iš savo laužų, išsizadėdami, visko, nežiurėdami ką rytoj valgys.

Retas pasiliko ant vietos, kiekvienas partirti norėjo, kad jo ne gaudys niekas.

Kurie liko, vadinosi dabar kumečiais. Padėjimas jų tiek persimainė, kad buvo daugiau namie, dirbdavo, buk „savo“ laukus, iš kurių reikėjo į durvą duoti paskirtą skaitlių purų visokių javų.

Ta, nors paviršutine, permaina, daug pakėlė dvasią žmonių: dabar galėjai išgirsti dainėlę ir kaimai ne teip aplesi buvo, jau kur-nekur triobėlė nauju stogu geltonavo, daržuose augalai atsirado. Vienok...

Pradėjo platintis kažikokios žinios, ir žmonių širdise atsirado neužmirštas dar jausmas: baimė.

Kalbėjo po svieta, buk baudžiava sugriženti, buk ponai prašymą nusiuntę pas karalių, kad žmones jiems atiduotų, bet karalius sutikti nenorįs.

Kas žinias tas platino, negali žinoti.

Kasdien buvo garsesnės žinios, o labiausiai iš nedėldienio. Miestelyje platino jas per karčiamas besivalkiodamas Ivanas, kartais nevela, o kartais didgalviu vadinamas.

Berekalo nekalbėjo, turėjo žinoti.

Kas tai buvo tas Ivanas? Tik žmogus, nės visą paviršutinę išveizdą turėjo žmogaus: veidas ne visas apžėles, ant dviejų kojų vaikčiojo ir kalbėjo.

Kokio buvo tikėjimo, nė jis pats, nė kiti nežinojo, o suprasti negalėjo, nės Ivanas ir į kirke ir į bažnyčią eidavo; šnekėjo keistai, nės nekalbėjo vienaip, kaip žmogus; iš ko mito? vėl suprasti negalėjo; darbo nedirbdavo, tik valkiojosi, klausydamas, ką žmonės šneka. Kartais prie burio priėjęs nuo savęs žodį vieną antrą dėjo ir kaip neprašomas prieidavo, teip nevaromas atsitraukdavo, kad vėl kur prisimesti. Tankiai Ivanas pražudavo ant sanvaitės, ant kitos ir vėl atsirasdavo, o kur buvo, nesipasakojo niekam. Žinios neišpasakytai slėgė žmonių širdį, nės praieities dar užmiršti negalėjo.

Stai ir šiandien pas Dominyką Baltrušį susirinko ant krikštynų keli pakviesti kaimynai, buvusieji baudžiauninkai Pragariškių pono. Baudžiovos laike maž linksniau žmonės šnekėdavo, nekaipo šį vakarą, turbūt bisiai suspausta širdį turėjo, kad nė degtinės užgėrė nesilinksmino. Bet ir senas Antanas Klaišas, kuriam niekad kalbos netruko, nės žmogus ne tamsus buvo, o sako, net iš kantičkos paskaitė, dabar tylėjo. (Tol. bus.)

Dvi ypatos.

Fantazija.

(Paveikslui „Tvanas“ Povylo Mervarto.)

Po kojų tavo vanduo, aplink tavę vanduo... Pašėliusios vilnys visur, o tu, atsirėmęs ant

kalninio akmenio, savo galingoms rankomis iškėlei angstai, juodame padebesyje, savo numylėtąją. Galvą pakėlei ir žiuri tu į dangų teip, kad girdėti tavo malda, tavo neišpasakytas šauksmas...

Mirtis aplink tavę, sunau Nojaus! mirtis jau kuteliuoja tau riešus ir užime vilnių apreiškia savo nepermeldimą! Bet tu, apimtas galybe meilės, į dangų iškėlei savo numylėtąją, vos gal tikėdamas, kad permelsi rustybę Dievo...

Tu myli tą bežado juodplaukę baltuose rubuose mergaitę, tu myli visa galybe jausmo, koks tik krutinėje žmogaus gali sutilpti. Tu atiduodi savo gyvastį, tu nenori gelbėtis arkoje savo tėvo, tu pražusi kart su savo numylėtąją bedugninėse, šaltose vilnise... tu žinai tai, bet tu nenori paleisti, negali persiskirti su ypata, kuri su savo dušia atidavė tau kuną ir gyvastį savo, kuri aksomu savo dailaus kuno, silkais savo plaukų surišo tavo valią. Dabar užtai-gi tu paaukauji jai savo gyvastį, pražusitė judu kartu apsikabinę, apimti begalinės meilės, pražusite abudu — gražus jauni...

Vanduo šaldo jau jusų kojas, už valandos jau busite apsemti... Dar yr' jug laiko... Žiurėk ten plaukia arka, ten tėvas tavo verkia, ištiesęs į tavę rankas jis prašo, meldžia, rauda... Dar yr' jug laiko! mesk šaltose vilnise savo Sarą, gelbėkis, skubink! jug gaila tavo jaunystės!...

Bet jis neklauso. Išsitiesęs, puikus, gražus tame savo šauksme, jis vis kelia augštyn rankas, o juodame fone debesų baltuoja jo Sara, ta jo viena, ta numylėta, ta jo iki miriui...

Tai buvo jug meilė ant šios pasaulės! Tai buvo jug jausmas teip galingas, kad žmogus jo apimtas paaukaudavo gyvastį savo... Ir buvo idilija, buvo dvi jaunos ypatos, juokdavosi ir linksmindavosi sau spinduliuose saulės, sėdėdavo pauksnyje tamsių lapų... Laimingas, aiškus buvo gyvenimas dviems... Ir mokėjo numirti baisioje valandoje viens kitą gelbėdami... karta, ant amžių kart!...

O, judu, gražios ypatos! kad atsikeltumėte šiuose laikuose, ar judu pažintumėte viens kitą? Tu, jaunikaiti, apsirėdytum „frakiškame garniture“ su monokliu, balta blizgančia apikakle, liakunotais žvilgančiais čebatais, su „chapeaux clapue“ ir sutiktum Sarą ne ant krašto upelio, tarp skaisčių lilijų ir kvietkuotų medžių... Sara atiduotų gal tau „digą“ bališkame salione... Jos kunas — tas harmoniškas akordas linijų, įkūnytas idealas grožybės... jos kunas subjaurotas, suveržtas su gorsetu, nupudruotas jos veidas... Ir ne teip, kaip anuose laikuose pagundymas umai sujudintas, tikras nemelotas jausmas stumė dvi jaunas ypatas prie viena kitos, su-

jungė jas, o paukščiai ant medžių su didžia malone žiūrėjo į jas ir giedojo . . . Dabar . . . pramanytas konvenansas, interesas, geros manieros lieptų jums prislėkti tą meilės sujūdimą — ir tu, jaunikaiti, užklaustum: „kiek ji tur dalies?“ o Sara iš savo pusės teipgi: „kas jis yra, kokia jo pozicija?“ . . . —
Pr. Ž.

Iš svetimų laikraščių.

Nei vienam geram lietuviui ne naujiena išgirsti nuo lenkomanų nuomonę, kad lietuviai simpatizuoja gudams ir tokiu būdu vedą „ojczyzn'ą“ į prapultį. Dabar prisžiūrėkim, kaip tie patys lenkai, o sykiu su jais ir mūsų bajorai kartais gina tą savo „ojczyzn'ą“.

Štai ką randame labai išsiplatinusiam lenkiškam laikraštyj' „Słowo“ Nr. 241. L. Venckavyčia rašo iš Omsko, kviesdamas savo krašto jaunuomenę, turinčią kelis tukstančius rublių, apsigyventi Sibirijoj'. Pasiremia jis štai ant ko:

1. Su keliais tukstančiais rub., sako, savo krašte ukėj' nieko nenuveiksi, o „klopu“ ne kiekvienas nori buti.

2. Tokių, kurie išaugo prie ukės ir neturi didelių kapitalų, kas kart daugiau randasi.

3. Idant gerai vesti ukę savo krašte reikia buti gan gerai mokytu, o čia paprastos galvos užtenka.

4. Pavienis žmogus ne pražus ant stepo; užtenka jam tik parodyti savo tvirtą būdą ir išmintį, tai ne viena Sibiro merginų duos jam savo širdį ir dalį.

Nors ir aš turiu savo žemę Kauno gub., priduria p. Venckavyčia, atvažiavau čia duonos jieskoti.

Tam pačiam laikraštyj' p. A. Nałecz'as iš Omsko Nr. 203 praneša apie patraukančias išlygas Sibironkės, kviečia visus keliauti tenai pažada nepoilgam išleisti specialią knygą su nurodymais tokiems iševiams.

Štai kaip dalis lenkų ir mūsų sulenkėjusių bajorų rupinas apie savo kraštą, sako jaunuomeniai: „keliauk į Sibirį, rasi ten duoną ir pačią turtingą, galėsi sau laimingai gyventi, o savo krašte tegul skursta tie, kurie negal čia atkelti, arba kvailiais budami vargsta, mokinas, kad paskui tik badu ne mirti.“

Kas žin, kad teip mūsų nekurie bajorėliai, kuriems teip rupi „ojczyzna“ ir kurie neapkenčia lietuviško judėjimo, keliautų paskui savo laimingąjį brolių p. L. Venckavyčia ir apsigyventų Sibire, tai kas žin ar ne būtų tada Lietuvai lengviau ir geriau?!

Pradžioj' šių metų „Peterb. Viedom.“ padavė šiokią žinią: „lietuviai ukininkai (Kauno, Šiaulių ir Panevėžio pavietai), Krakinavas, Surviliškių ir Skiemių valsčiaus kreipė prie

Kauno gubernatoriaus su prašymu leisti jiems spausdinti lietuviškoj' kalboj' knygas ir kitus praktiškus išleidimus. Savo prašymą ukininkai patvirtina tuom, kad spauda gal juos išgelbėti iš dabartinės ubagystės — neturto, iš priežasties persimainymo ukės vedimo sąlygų.“ Žingeidu, ką atsakė ant to prašymo gubernatorium; jeigu dar ne būtų atsakęs, tai padavusiems prašymą reiktų užklausti dabartinio Kauno gub., koksai likimas prašymo paduoto jo pirmtakunui. *Spragilas.*

Korespondencijos.

Kauno gub. Nesenei važinėjo po Kauno gub. Vilniaus general-gubernatorius Trockis, anot laikraščių patirti žmonių reikalus. Bet kaip jis galėjo tai padaryti, galima lengvai suprasti, nės važinėjo iš vieno Lietuvos miesto į kitą, o ten mūsų bajorai-lenkomanai lankino jį visokiais vynais ir penėjo įvairiausiais valgiais. Budamas Panevėžyj' įsakė bajorams, kad prikabinėtų žmones leisti vaikus į apmaskolinimo urvus — maskolių liaudies mokyklas.

Tiesa, važiuodams gelžkeliu, ant vieno vokzalo, bene Beisogaloj', užkalbinęs vieną praščiokelį, kurs tarp burio vėpsojusių atsižymėjo su savo dviem kryžiais ant krutinės. Pasirodė, kad žmogus tuos kryžius gavęs besimušdamas Azijoj' kareiviui budamas po Trockio vadovyste. Trockis labai nusistebėjo, kad toksai narsus kareivis, da-gi su dviems kryžiais ant krutinės, teip vargingai išrodo, ir užklauė: „kuom-gi tu užsiimi?“ — „Elgėtauju“, atsakė tasai; „tai kodėl-gi netarnauji carui? Galėtum gerą vietą ganti?“ — „Norėjau buti urėdninku ar kuo kitu savo krašte, bet jie nori, kad aš savo tikėjimą permaintyčiau, stačiatikiu likčiau. Kad jie nesulauktu!... aš velyk elgėtauiti, ne kaip savo tikėjimą permaintyti!“ Ant tų drąsių ir teisingų žodžių Trockis nebeturėjęs ką sakyti, ir išmetęs jam 10 rub. keliavo toliau. Tai mat su ta 10 rub. norėjo žmogui gerklę užkišti, kad jisai garbintų caro bjaurius tarnus ir ne saktų savo žmonėms teisybės apie nedorus pasielgimus caro ir jo tarnų. *Spragilas.*

Kauno gub. (Iš kelionės.) Linksma, smagu grįžti Lietuvon, ilgai ten nebuvus: Žiuri pro vagono langą ir negali atsigėrėti: tartum tokius pat medžius matai Gudijoje, bet ten jie nelinksmo akiu, tartum tie patys paukščiai čiulbėjo, bet jų dainos neužgandavo širdies, viskas aplinkui gražu ir malonu ir visos puikiausiosios pasaulės vietos nesusilygįs su ta šalimi. Gerai dabar suprantu Micėvyčiaus jausmus, kada jis aplankęs gražiausias Krymo vietas tarė:

„Litwo! Piały mi wdzięczniej twe szumiące lasy
Niz słowiki Bajdaru, Salthiry dziewice,
I weselszy deptałem twoje trzęsawice,
Niz rubinowe morwy, złote ananasy.“

Neilgai vienog prisieina džiaugtis: pamatai savo žmones, pakalbi su jais ir išgirsti tiek liudnojo, pamatai tiek neteisybės ir vargo gyvenime, kad tuojaus pranyksta visas linksnumas ir trokšti kovos, kovos ir kovos su priešais, su nedorais tautiečiais. Negana jau mus spaudžia šiaurės erelis, bet dar mes turime skaudžiaus širdį užgaunantį vargą vargti nuo savo istvirkusiųjų tautiečių.

Ką man kelionėje teko girdėti ir matyti, trumpai papasakosiu.

Pamiltuvės par. atsirado buk labai mie-laširdinga, mokyta panelė, pilna energijos, gerų minčių ir norų. Viso to gero prisigėrė bevažinėdama po Gudiją; dabar-gi pargrįžusi namon, karštai ėmėsi už darbo — tamsiųjų sodiečių apšvietimo. Pripirkusi daugybę gudiškų knygelių dalina jas po sodžius ragindama visus skaityti, mėgino ir lenkiškas knygeles dalinti, bet nedaug, nės gudiškos esančios, pagal jos nuomonę, daug geresnės, naudingesnės ir pigesnės. Koksai tai buvo jos nusiminimas, kad už tokią geradėjystę žmonės pradėjo ant jos skersai žiūrėti ir šalintis. „Koksai tai tamsumas ir neišmanymas!“ šaukia ji ir dar labiau stveriasi už darbo, ima mokinti vaikus gudiškai rašyti ir skaityti — mažai kas atėjo ir tie patys, netrukus, pabėgo. „Na jau, sako, neturiu tiesos atvirai mokinti, tai žmonės bijosi stripos! Todėl važiuosiu duoti egzaminą ant sodžiaus mokinijos ir pas-kui uždėsiu dvare mokslainę kurioje mokysiu gudiškai.“ — Neliovės ji nekad dirbti ant tos dirvos. Kitą sykį nuvažiavusi į Kauną sėdi prie lango ir žiūri, ar neizina pro šalį koksai Lietuvos vaikelis, pamačius tuojaus įbruka jam gudišką knygelę; nusistebėjęs vaikas pa-ima nusineša, ir kur jis ją deda? ar motinai atiduoda pyragams pakepti, ar kitaip kaip sunaudoja — nežinia, bet musų panelės širdis džiaugiasi. — Kaimynai jai sakė, idant mokinčių lietuviškai ir knygas lietuviškas platinų, kurias gyvenant Lietuvoje galima gauti, tai ji tad pečiais trauko ir sako: „koksai tamsumas, koksai atsilikimas nuo progreso!“ — Turiu vienog dadėti, kad tokių žmonių pas mus yra nemažai, tik nevisi teip darbštus; visi tik tvirtina, kad reikia platinėti Lietuvoje apšvietimą gudiškoje ar lenkiškoje kalboje, ir tarp musų inteligentų yra žmonių burelis, kurie platina lietuviškas knygas ir laikraščius, pripažindami tai už „malum necessarium“; bet kaip jie laukia ir trokšta, kad musų žmonės išmoktu gudišką raštą ir nebereiktų laiką gaisinti ant lietuviškų knygų rašymo ir

laikraščių išleidimo, kada kiekvienam galima būtų pakišti gudišką ar lenkišką peną. Kiek tai žmonių pajiegos užsiliksę kitų darbų atlikimui, kaip jau nebereiks iš svetimų kalbų versti į lietuvišką ir rašyti lietuviškai! Saugokimės tokių geradėjų — tai vilkai avino kailyje!!

Šią žiemą vienas iš ragaišio jieskotojų pragyvenęs Gudijoje daug metų, užauginęs ten keletą vaikų ir pražilęs, likęs našliu atkeliavo Lietuvon pačios sau jieskoti. Visada užimtas reikalais negalėjo jis ant to atidėti daugiau kaip dvi savaiti, todėl pirmiausiai parašė laiškus savo pažįstamiems Lietuvoje, kada jis busęs ir ant kokios dienos turi geriausios merginos susirinkti. Koksai buvo jo pasipiktinimas, kada atvažiavęs nerado susirinkimo: važiuoja iš vienos vietos į kitą, o merginos kaip nesusivažiavusios, teip nesusivažiavusios! Atvažiavęs kur į namus tuojaus reikalauja parodyti potograpijas kokias turi ir skiriasi kuri mergina jam labiau tiktų per pačią. Ir neatsirado nei vieno žmogaus paimti jau nors žilam gero bruklio! Ir neatsirado nei vieno tėvo, nei motinos, kurie būtų stoję apgynėjais savo dukterų garbės: atvažiuoja nežinia koksai istvirkėlis ir reikalauja, kad visi atleistų dukteris savo kaip ant parodos, o jis pasiskirsęs ir tuojaus kaip kokį gyvuolį, ar tavorą nusipirkęs išsivešęs į Gudiją! Tokiems negana jau barimo, bet ir per slengstį peržengti nereikėtų leisti. Tegul toksai ten Gudijoje demoralizuoja žmones, o ne pas mus, iš kur jau išnešė viską, ką turėjo. — Vargo žmogus dešimtį dienų, ant galo-gi atrado tokią kvaile, kuri suvis jo nepažindama, nei žinodama jo padėjimo, prisiklausiusi jo pasigyrimų, išvažiavo su juo, Kaune šliuba paėmusi su vyskupo daleidimu, be užsakų. Tas dėjosi šimtetų Kauno pav., panašus atsitikimas buvo pernai Šiaulių pav.

P. T. Daugirdas Klemborgo dvarponis pasisamdęs amatninką tam tinkantį pradėjo darydinti iš vytelių įvairius kiocius, krases, skuomes ir kitus pintus daiktus; teip-gi daro iš šerių šepečius lempų stiklams šluostyti. Visi daiktai yra gražus. Priima teip-gi vaikiukus ant mokslo. Mokintinis turi išbuti trejus metus; gauna visą užlaikymą, tik drabužius turi kiekvienas savo turėti. Norinčiu mokinti kiocius daryti atsirastų nemažai, kad ponas D. duotų ir drabužių, nės neturtingam vaikiukui esant be algos sunku pasitaisyti drabužius, o iš namų paimti ir-gi nėra kaip, nės ir tenai tankiausiai truksta.

Krakriuose užsiliko dar moterų klioštorius, kuriame dabar dar yra 8 zokoninkės. Pernai atsirado dvi mergeli, norinti pristoti į tą klioštorių, ir padavė reikalingus prašy-

mus. Žmonės kalba, kad valdžia daleisenti įstoti, bet jos ikišiol atsakymo negavo.

Josvainiuose pernai vasarą pradėjo naują bažnyčią muryti. Pinigai parapijonų sudėti. — Mokėjo po rublį nuo desiatinos. Iki šiam laikui išvarė tiktai pamatą. Neseinei buvo atvažiavęs architektas iš Rygos, kurs apsiėmė pastatyti bažnyčią pagal paveikslą naujos Rygos bažnyčios; trijose vietose atrado akmenis; suverstus be jokio beveik sujungimo, tarp akmenų suversti trupiniai, vopnos-gi ir nedėta, nedyvai, kad dabar tarp akmenų vanduo stovi. — Kas čia kaltas, sunku pasakyti: darbą prižiūri burliokas, kuriam rupi daugias „manapolis“, negu bažnyčios pamatas; kunigai-gi surinkę piningus, pasamdę meistrą tariasi viską padarę.

Viena bajorė iš Josvainių par. „akalicos“, žinodama, kad Keidainiuose, Labunavoje ir Vendziogaloje kunigai lenkiškai pamokslus skelbia, užsigeidė, kad ir Josvainiuose irgi lenkiškai sakytų. Vienkart susitikusi su savo kunigu prašo apie tai sakydama, kad nesupranta lietuviškai. Kunigas pasiklausęs kaip ji lenkiškai kalba, tarė: „Kaip-gi Tamista suprasi mano lenkišką pamokslą, kad lenkiškai kalbėti nemoki!“ Pernai Josvainių par. Šingalių sodžiūje pas ukininką Kačiuką apsinakvojo knygų ir laikraščių nešikas. Vakare atėjo iš sodžiaus du Žiužinių vaikinų, pamačiusiu jų prie Kačiuko nakvoja knygininkas, parėjusiu namon pasakė tėvui; o tasai buvęs kitąsyk staršina ir turėdamas piktumą ant Kačiuko, norėjo jam atkeršyti, tuojaus paskubėjo į Josvainių miestelį, atradęs tą syki ten du uriadninku, naktį atvedė pas Kačiuką ir padarė kratą — atrado knygas, ir dabar Kačiukas išsiūstas į Gudiją ant penkių metų, o knygnešys patupdytas į kalinį ant metų. — Žiužyns tuo savo pasielgimu sutraukė didelę nepikantą tarp savųjų, uno to laiko visi į jį šnairai žiūri, bet Josvainių žydai da aiškiaus parodė savo paniekinimą, nės nenorėjo jo į savo trobas įleisti, o žydukai ant ulyčios purvais drabstė. Žydai patys niekad neišduoda svetimtaučiams savųjų ir, jei atsirastų tarp jų išdavikas, nubaustu jį ar nužudytų, niekam nežinant. Mums-gi Lietuvians kas link sutarimo ir vienybės iš tos paniekinintos tautos ne syki priderėtų pavyzdį imti.

Keidainiuose yra selskinis gydytojas — gudas Jevtukauskis; apie jį pridera kelis žodžius priminti, nės tas vyras už savo nedorus darbus vertas yra paminėjimo. Iš pradžių, tika parsikraustęs čionai, susitarė su asesorium ir uriadninku ir eidavo per miestelį žiūrėti kromų, ar švarus, ar neparduoda ko puvusiojo; kiekvieną syki sustatydavo daugybę protokolų, paskui-gi tuos protokolus pa-

davinėdavo pats Jevtukauskis žydeliams imdamas nuo jų nuo 5 iki 25 rublių. Taip rinko jie sau pinigų gana ilgą laiką, vienog žydėliai išgudrėję ir susipratę, igavo į savo rankas keletą nors sudraskytų protokolų, susitarę apskundė Jevtukauskį. Tas išsisukė tai išsisuko, bet daugias to jau nebedaro. — Čia nustojęs pelno stengiasi kitais keliais papildyti savo kiaurą delmoną. Susidėjo su žydu, kurs apsiima jaunus vaikus, kuriems reikia karumenė eiti, atliuosuoti nuo tarnostos. Žydas ima šimtinę, kartais daugias, kartais mažias, tais pinigais pasidalija su Jevtukauskiu, tasai-gi apžiūrėdamas Keidainiuose stonjančius į kariumenę davusiems pinigų sako: „netikęs“. Bet tai dar ne visi keliai delmono papildymui. Keidainiuose pirma buvo tik viena aptieka, kuri pirm dviejų metų perėjo į žydų rankas. Jevtukauskis pareikalavo nuo buvusiojo aptiekoriaus, idant ansai jam mokėtų nuo kiekvieno recepto mokestį, apart to Jevtukauskienė nuolat reikalavo iš aptiekos visokių brangiausių kvėpalų, už kuriuos niekad nemokėdavo. Aptieka, turėdama daug skolų, syki atsisakė mokėti Jevtukauskiui be reikalo. Tad pašėlęs iš piktumo Jevtukauskis pakurstė du žydėliu, uždėti du aptiekorišku magazinu, pažadėjęs siūsti prie jų žmones vaistus pirkti, taip buvo pakol aptieka neperėjo į žydo rankas. Tas visu pirmu sutarė su Jevtukausk u viens kitam nekludyti; uždengė tuojaus vieną magaziną, o kitas Jevtukauskio apleistas menkyn eina. Dabar jau gerai aptiekoriui ir gydytojui — tikt ligonių delmonas ir sveikata tebekenčia. Prikergiu dar, kad Jevtukauskis tik gydo tuos žmones, kurie jam gali brangiai užmokėti, tie-gi, kuriuos turi veltui gydyti, bijo jo, kaip ugnies ir niekad prie jo neina. Nedoras elgims su ligoniais visus išgąsdino. Iš ligonbučio, kurs yra po jo priežiūra, ligoniai bėgte bėga, taip yra prastai valgydinami. Kada Jevtukauskis giriasi imas pinigų ant 10 ar 20 ligonių, galima jų rasti tikt du, tris o kartais nei vieno. Keidainiai labai kenčia nuo to, kad neturi Lietuvos gydytojaus, yra čia du gudu: Jevtukauskis ir kariumenės, ir du žydu. Musų Lietuviai danginas į Gudiją piragų įieškoti palikdami savo brolius nedorų plešikų rankose, kurie netik delmonus, bet ir sveikatą musų iščiulpia!

Iki šių metų Keidainiuose stovėdavo artilerija, šimet-gi vieton jos pastatė peščuosius.

Ties Keidainiais gegužės men. 14—15 d. naktyje tavorų trukis baisiai sužeidė vieną vyriškį iš Siaulių. Nelaimingojo pažeista galva ir krutinė; ikišiol gyvas, bet ar išgis, nežinia. Buvo jis su reikalais Vilniuje. Turėjo ten važiuojant 200 rub. Reikalų savo neatlikęs, pinigų-gi visus išleidęs, turėjo grįžti peščias

namon, nės jam ir ant kelio neliko. Ėjo sau vargšas vėžėmis, pakol ties Keidainių nelaimė jį neužtiko.

Siauliai užia nuo kalbų apie savo baisųjį kapelioną kun. Radzevyčių: vieni jį stengiasi išteisinti, kiti kaltina ir vadina stačiai, jei ne žandarų kunigo rubuose, tai žandarų sėbru. Nesenei buvo atsiradę iš nakties atsisaukimai į žmones, išlipdinti po visą miestą, ant durų kapeliono, kanauninko ir visų davatų. Atsisaukimas gektografuotas lietuviškai, maždaug tokio turinio: kapelionas yra parsidavęs stačiatikiams, pamynęs po kojų savo kalbą ir tikėjimą ir norįs iš visų išplėsti tuodu brangiųjų daiktų; taigi persergi Lietuvius, idant jie saugotus to piktojo ir pavojingojo žmogaus. — Kapelionas tai perskaitęs, tuojaus puolė prie policijos užtarimo įieškoti. Policijai atėjo į galvą, kad tai „svedu“ (teip Šiauliuose vadina augusius vaikus, kurie mokinasis ant 4 ar 6 klasios attestato) darbas, ėjo užtat prie jų ir reikalavo pasirašyti, surinko parašų daugybę, bet nei vienos rankos raštas nebuvo panašus į gektografuotus atsisaukimus. — To išgamos kapeliono darbai buvo aprašyti pirmame numeryje „Tėv. Sar.“ šių metų. Jis netik užtraukė žandarus ant Lukauskio, kn. Šleivio, bet ir ant kitų Šiauliečių. Siuvėjas Orvydas, išstupėjo prieš Velykas kalinyje dvi savaiti: užtraukti kapeliono žandarai atrado pas jį keletą knygelių. Ar jau dvasiškėjie ir Šiauliečiai negalėtų atsikratyti nuo jo?!!

A—s.

Peterburgas. („Lietuvių Labdaringa Draugystė“ ir studentai lietuviai). Pernai spalio mėnesį studentai lietuviai prašė Komitėto „Lietuvių Labdaringos Draugystės“ padaryti koncertą ant naudos mokslan einančios lietuviškos jaunomenės su šitomis sąlygomis:

Oficiališkai darys vakarą „Labdaringa Draugystė“, o ištikrųjų studentai patys ves visą tvarką ir rėdą, patys skirs, kur ir kiek išleisti ant reikalų įtaisymui koncerto; prie kasos ant vakaro gali sėdėti kasierius Draugystės Komitėto; po vakaro studentai atiduos išrinktus iš koncerto pinigus Draugystės Komitėtui, pristatydami reikalingus dokumentus patvirtinimui atskaitos Komitėtas turės išduoti visus tuos pinigus reikalaujantiems pagal prašymus, studentų nurodymus, kaip pašalpą, bent pusę tuoj, o likusią sumą kitą pusmetį.

22. d. to paties mėnesio Komitėtas Draugystės šiteip atsiliepė ant studentų prašymo.

„Nutaroma padaryt vakarą dėl besimokinančių pagal tokias sąlygas: surinkti ant vakaro pinigai bus išduoti pagal sutarimą Komitėto, kaip pašalpa kiekvienam reikalaujančiam besimokinančiui. Komitėtas vesdamas

pats visą vakaro tvarką prašys studentus vežioti bilietus pardavinėt pažįstamiems, išduot iš to atskaitą Komitėtui prieš vakarą, užprašyt artistus, padėt Komitėtui vest gaspardorystę ir rėdą ant vakaro; nėjoks išdavimas be žinios Komitėto negali but padarytas. Dėl nutarimo, kokius prigulės daryti išdavimus ant taisymo vakaro, išrinkti per Komitėtą: (toliaus paminėtos pavardės išrinktųjų).“

Ant galo pratakolo paminėta: „jeigu studentai pasieltų ne pagal tą nutarimą Komitėto, koncertas būtų atšauktas nors ir kelioms dienoms prieš paskirtą vakarą.“

Iš tų sąlygų matyti, juog tik vienas reikalavimas studentų paliko Komitėto išklaustas, beje išdavimas studentams pinigų (jų pačių uždirbtų!) kaip pašalpos, o dalykuose taisymo koncerto komitėtininkai skiria studentams vietas savo liokajų. Ikiolai laik Draugystė išduodavo besimokinančiai jaunomenei tik paskolą, kurią ji turėdavo ant rašto prizadėti grąžinti. Studentai nesutiko su tokiu nutarimu gudraus labdarių komitėto, paprašė artistę Lonkę duoti savo vardą, įtaisymui koncerto ant jų naudos.

Reikia priminti, kad nesutikimai tarp studentų ir labdarių jau senai traukiasi, tik niekad os eikšten teip neišėjo, kaip šymet. Nė vienas beveik vakaras, daromas ant naudos studentų, neapsėjo be barnių, tai dėl tvarkos vedimo, tai dėl išdavimo pinigų. Studentai nori samdyti brangesnį saloną, su geresne reputacija, kad pritraukti daugiau jaunimo, o labdariai įieško pigesnio, nepaisydami kokios kalbos apie jį vaikščioja, vien manydami, kad tik mažiau pinigų išduoti. Studentai geidė patys spręsti, kiek išleisti ant vakaro; nės ištikrųjų patys rupindamiesi apie koncertą, geriausiai galėjo žinoti, kam, kur ir kiek reikalinga išduoti. Labdariai-gi skirdavo išaukšto tam tikslui tiek pinigų, kad studentai nieko negalėjo gerai įtaisyti, negalėjo žmoniška priimti artistus, kad prašomi neatsisakytų padainuoti ant lietuviško koncerto ir kitą kartą. Toliaus, kas-žin kodėl teip jau nori labdariai vesti tvarką ant studentiškų vakarų? Ak visiems žinoma, kas per tvarka ant lietuviškų vakarų, vedama labdarių komitėto, su ta tvarka jie negali niekam pasigirti. Tulas pasako, kad negal atsivesti ant lietuviškų vakarų nė savo moters, nė dukterių, nės padorioms moteriškėms esą neparanku ten lankytis. Tai mat koki prižiūrėtojai tvarkos mūsų komitėtininkai, kurie veržiasi buti vadovais ant studentų koncerto. Vertėtų, net būtų labai geistina, kad „Labdaringa Draugystė“ pasistengtų įgyti geresnę reputaciją savo vakarams. Ne vienas tai

priminė labdariams k., bet jie su puikybe činovnikų atrėžia: „ne jus čia šeiminkai, ne jums čia nosį kaišioti.“ Studentai reikalavo, kad visus jų uždirbtus pinigus labdariai išduotų besimokinančiai jaunuomenei pagal nurodymą studentų, nės jie geriau žino, kas ir kiek reikalauja pašalpos. Bet komitėtininkams pasimatė, kad ir čia studentai tykoja nužeminti jų garbę — „kiša nosį, kur nereikia“ — kaip pasakė vienas iš jų studentams. Ant galo labdariai aiškino, negali atiduoti ant valios studentų vedimą reikalų vakaro bijodami, kad jie pinigų neprakištų arba mažai pelnytų. Bet tai menkas pasiteisinimas. Studentai pernai vos-ne-vos išgavė iš jų kelias desimtis rublių, patys įtaisė vakarą kopuikiausiai, tvarka buvo geresnė ne kaip pas komitėtininkus ir pelno davė tiek, kiek jų nė vienas vakaras neatnešė (410 rub.) Nežiurint ant to, labai įtužę priėmė jie atskaitą iš studentų ir prisikabino prie jų, buk jie paslėpė per šimtą rublių. Mat maskolių policijai užteko tokios atskaitos, o labdariams ne, nors jie nė pirštų nepridėjo prie to vakaro, o tik kreitėjo, kaip sakoma, pasišvietę jieskojo klientės. Atskaita ir susirinkimas pasibaigė barniais, studentai tapo labai užgauti, tik kuo ne vagimis pavadinti. Buvo prikišta, kad „Labdaringa Draugystė“ daugiausiai išduodanti pinigų studentams ir mokytiniams. Tur buti, nemokėjo labdariai suskaičiuoti, kad tik studentų vakarai daugiausiai, įneša draugystės kason, kad ir jų vakarai be studentų apart deficito arba skatinio pelno nieko neduoda. Tai parodo pernykštė atskaita komitėto.

Nepaisydami ant to studentai da syki bandė pernai susitaikyti su labdariais, bet jie užkirto kelią susitarinimui išleido aukščiau minėtą nutarimą. Liudna palieka priminus, kad daugumas komitėtininkų keletas metų atgal buvo studentais, tai-gi galėjo suprasti reikalus jų ir gyvenimą, dabar atkakliai priešinas jiems, virsta į činovnikus. Negali, girdi, atiduoti studentams vedimą tvarkos ant koncerto, nės tai nužemintų komitėto autoritetą. Kas-žin tik ar ne daugiau jį nužemina prieš lietuvius šitoks pasielgimas jų su studentais? Ak pernykštis koncertas, vestas pačių studentų, buvo pataisęs „renome“ L. Draugystės.

Nieko nepesę pas labdarius, studentai įstaisė koncertą po vardu artistės Lonkės, su geru dideliu lietuvišku choru, kurį vedė Č. Somovskis, gabus garmonizatorius, baigęs Peterburgo konservatoriją. Dainos visiems patiko. Vakaras gerai pasisekė nors išlei-

dimai buvo dideli (į 600 rub.), tačiau gryo pelno išrinkta nemažai (į 600 rub.), kuris bus apverstas ant studentų reikalų.

Iš tų abiejų koncertų ant naudos besimokinančios jaunuomenės matyti, juog studentai moka gerai vesti tvarką ir juog pelno daugiau surenka negu labdariai komitėtininkai.

Reikia tikėtis, kad šanariai Labdaringos Draugystės, supras reikalingumą vienybės su studentais ir pasistengs prašalinti nutarimą komitėto, pakėlusį tokį nesutikimą tarp lietuvių.

Ne labdarys, bet ir nė ne labdarys studentų.

Nuo Redakcijos.

Turime pranešti skaitytojams, kad administracijoje „Varpo“ ir „Uk-o“ reikalų įvyko tulos atmainos. Po atsitraukimui nuo mus Dr. Bruozio tulą laiką buvo užėmęs jo vietą p. J. Lapinas. Dabar-gi apsėmęs yra buti mus kasierium p. D. Saunus, kuris yra lietuviškos parodos komitėto kasierium ir apie kurį yra paminėta „Varpe“ Nr. 6 per. metų. Dėlto su visokiais pinigiskais reikalais reikia kreiptis prie jo ant adreso: **Herrn David Saunus, Rokaiten per Neukirch Ostpreussen.** Ant jo vardo prašome teip-gi siųsti visokias aukas ant „V-po ir Uk-o“ ir apskritai ant apšvietimo reikalų. „Varpo“ ir „Uk-o“ redknygininke yra p. M. Saunytė ir jos globai pavestas yra užsiurėjimas visų redakcijos raštų ir tų raštų pardavimas. Tai-gi tame dalyke reikia kreiptis prie jos ant adreso: **Frl. M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpreussen.** Rankraščius reikia siųsti po senovei ant vardo p. J. Lapino, **Goldschmiedestrasse 8, Tilsit Ostpreussen.**
V-po ir Uk-o red.

Apgarsinimai.

„Vienybė Lietuvniškų“.

Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis. „Vienybė“ išeina kas sereda. Kaštuoja ant metų Amerikojo 2 dol., į užmarę 3 dol.

Adresas: **J. J. Pauksztys & Co., 224 & 226 East. Main Str. Plymouth, Luzerne Co. Po.**

Curinys.

Nuo Redakcijos. — Apšvietimo reikalai — Arakso ašaros. — Vakaras visų Szventujų. — Kas priešius. — Dvi ypatos. — Iš svetimų laikraščių — Korespondencijos Kanno gub. Kanno gub. (iš kelionės.) Peterburgas. — Nuo Redakcijos. — Apgarsinimas.